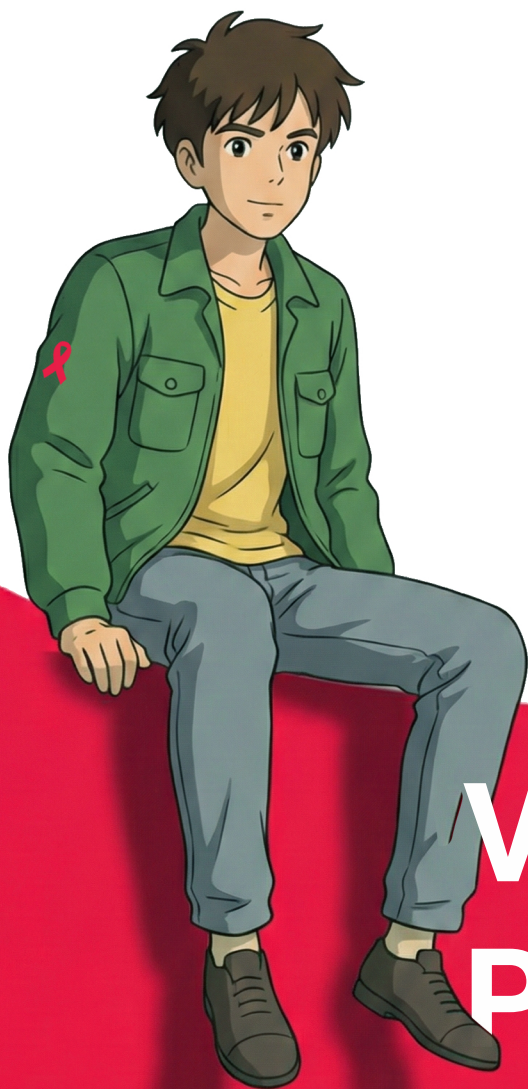

Kako da zaštitimo sebe?

VODIČ O PRAVIMA

OSOBA KOJE ŽIVE SA HIV-OM

UVOD	7

PRAVA IZ SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE	8

Važno mi je zbog lečenja da imam overenu zdravstvenu knjižicu, trenutno sam nezaposlen, da li mogu da overim knjižicu i kako?	9
Nisam zadovoljan postupanjem lekara u mom lečenju. Kome mogu da se žalim?	10
Da li mora u svakom zdravstvenom dokumentu da mi piše da imam HIV?	11
Kako mogu refundirati troškove za zdravstvene usluge koje mi državne zdravstvene ustanove nisu mogle pružiti u adekvatnom roku?	13
Šta se dešava ako ponesem u inostranstvo HIV lekove ali se razbolim i moram duže da ostanem u inostranstvu, kome da se obratim?	14
Kako stranci u Srbiji mogu da koriste zdravstvene ustanove?	15

PRAVA IZ SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE	17

Prava korisnika	17
Ko sve može da ode i traži pomoć u centru za socijalni rad?	18
Kako centar za socijalni rad konkretno može da mi pomogne?	19
Da li postoji neka socijalna zaštita koja je namenjena ljudima koji žive sa HIV infekcijom?	20
Da li je za mene bolji državni ili privatni dom za stare?	21
Šta je potrebno da me prime u dom za stara lica?	22
Na osnovu čega dom za stara lica može nekoga da ne primi u dom?	24
Kome mogu da se žalim ako me zbog HIV infekcije diskriminišu i neće da me prime u dom?	25
PRIMER PRITUŽBE	26
Kome da se obratim da dobijem nekog za pomoć u kući?	29
Ko plaća uslugu?	30
Koju novčanu pomoć mogu da dobijem i kada?	30

RADNA PRAVA	33

Poslodavac mi je dao da potpišem Ugovor na određeno u trajanju od 3 meseca, ali kaže da planira da radim za stalno u firmi. Da li imam ista prava kao radnik koji je za stalno prijavljen	34
Šta mi je važno da znam ako dođe do prestanka radnog odnosa?	35
Šta poslodavac mora da uradi kad mi uruči otkaz?	36
Kako se mogu zaštititi, ako poslodavac aktivira prethodno potpisan otkaz?	37
Na poslu su saznali da imam HIV i mislim da mi se „sprema“ otkaz, kako mogu da se zaštitim?	38
Već 2 godine radim kod poslodavca na Ugovor o privremenim i povremenim poslovima, da li je to zakonito i da li imam radni staž za to vreme?	39

NASLEDNO PRAVO	41

Otac mi je nedavno preminuo i pozvan sam na ostavinsku raspravu, koji deo njegove zaostavštine će meni pripasti?	42
Nakon ostavinske rasprave i prihvatanja nasledstva koji su obavezni troškovi prenosa vlasništva?	44
U slučaju da je otac ostavio testament i mene isključio iz nasledstva, da li imam prava na neki deo njegove zaostavštine?	45
Da li me otac može isključiti i kao nužnog naslednika zbog činjenice da sam HIV pozitivan?	46
Dugo živim u vanbračnoj istopolnoj zajednici sa svojim partnerom, da li nakon smrti partnera mogu naslediti njegovu penziju?	47
Dugo živim u vanbračnoj istopolnoj zajednici sa svojim partnerom, da li nakon smrti partnera mogu naslediti njegovu kuću?	47
Da li postoji neki Ugovor o nasleđivanju koji možemo partner i ja zaključiti za života?	48
Kako mogu nakon svoje smrti ostaviti kuću mom partneru?	49

VAŽNI IZVORI INFORMACIJA	50

DOKUMENTI UZ VODIČ KOJI SU POSTAVLJENI NA SAJTU CRVENE LINIJE	51

PSIHOLOŠKA, SOCIJALNA I PRAVNA PODRŠKA OSOBAMA KOJE ŽIVE SA HIV-OM	51

AUTORI:

Marija Ristić Milovanović

Željko Antić

VODIČ O PRAVIMA

OSOBA KOJE ŽIVE SA HIV-OM

UVOD

Saznati dijagnozu HIV infekcije svakako je jedan od događaja kog se svi sećaju do kraja života ili ga se uopšte ne sećaju u zavisnosti od toga kako osoba preživljava i prihvata teške trenutke u životu.

Neko uspe da prihvati HIV infekciju kao jednu od svojih karakteristika, a svaki čovek ima i dobrih i loših karakteristika (visok/nizak, potpuno zdrav/sa hroničnim bolestima, radoznao/nezainteresovan, optimističan/pesimističan, mršav/sa viškom kilograma).

Neko ne uspe da prihvati HIV infekciju kao jednu od svojih karakteristika, što često dovede do toga da se osoba sama izoluje od porodice i prijatelja, da odbije lečenje, da HIV status doživljava kao najveću tajnu i teret koji nosi sa sobom.

Bez obzira na prihvatanje ili neprihvatanje HIV statusa, to saznanje nepovratno menja organizaciju života.

Ako se stidimo sebe i socijalno se izolujemo, to može da nam nanese više štete nego sam život sa HIV infekcijom.

Udruženje Crvena linija je sprovedo prikupljanje informacija, putem online upitnika i fokus grupa, sa ciljem da se prikupe informacije o najčešćim izazovima i pravnim problemima sa kojima se osobe sa HIV infekcijom suočavaju u našem društvu i o resursima u sistemu koje koriste da bi rešili probleme. Na osnovu prikupljenih podataka napisan je vodič „**Kako da zaštitimo sebe?**“ sa ciljem da se ljudi koji žive sa HIV infekcijom informišu o svojim pravima, o tome kako da zaštite svoja prava ako ih neko ne poštuje i da saznaju kako mogu koristiti usluge koje trenutno postoje u društvu. Zakoni i podzakonski akti koji su usvojeni u državi su dokumenta koja svakome građaninu garantuju jednaka prava i obaveze.

Ako se desi da je neko pravo osobe prekršeno, zakonima je propisano kojoj ustanovi može to da se prijavi kako bi se problem rešio. Podaci koji su navedeni u ovom vodiču su prikupljeni na osnovu važećih zakonskih i podzakonskih akata. Trudili smo se da vodič bude napisan jasnim rečnikom i na osnovu konkretnih problema sa kojima se ljudi koji žive sa HIV infekcijom suočavaju. Onaj ko želi da se više informiše o zakonima i podzakonskim aktima može da pogleda dokumenta koja su postavljena na sajtu Crvene linije kao dodatak vodiču „**Kako da zaštitimo sebe?**“, spisak dokumenata se nalazi na poslednjoj strani vodiča.

PRAVA IZ SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Prava iz zdravstvene zaštite u Republici Srbiji regulisana su osnovnim setom zakona: Zakon o zdravstvenoj zaštiti

- 1 . Zakon o zdravstvenom osiguranju
- 2 . Zakon o pravima pacijenata
- 3 . Za ovu oblast važni su i drugi zakonski, podzakonski akti i etički kodeksi koji ovu oblast upotpunjuju.

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja su: pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na naknadu zarade za vreme privremene sprečenosti za rad i pravo za naknadu troškova prevoza u vezi sa korišćenjem zdravstvene zaštite. Prava se ostvaruju na osnovu **overene isprave o osiguranju** (zdravstvena knjižica).

Obaveza i osnovni zadatak Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) je da omogući osiguranim licima ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu koja su definisana Zakonom o zdravstvenom osiguranju i podzakonskim aktima donetim za sprovođenje tog zakona.

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti je prepoznao da HIV nije infekcija koja se „lako“ prenosi. Pomenuti zakon je nabrojao infekcije za koje je važno da se osoba izoluje, to su: kuga, velike boginje, virusne hemoragijske boginje, SARS i zarazne bolesti nepoznate etiologije (npr. COVID-19). HIV infekcija nije na toj listi jer nije lakoprenosiva. Kodeksom medicinske etike Lekarske komore Srbije propisana je **dužnost lekara da lekarsku pomoć pružaju svima jednako**.

Važno mi je zbog lečenja da imam overenu zdravstvenu knjižicu, trenutno sam nezaposlen, da li mogu da overim knjižicu i kako?

Odgovor je: da, kao nezaposleno lice imate pravo na overenu zdravstvenu knjižicu tj. zdravstveno osiguranje, ali to zavisi od vašeg statusa i prihoda vašeg domaćinstva. Postoje sledeća moguća rešenja:

1

Preko Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ), ako primате novčanu naknadu za slučaj nezaposlenosti imaćete i zdravstveno osiguranje dok Vam traje pravo na novčanu naknadu.

2

Ako ste nezaposleni i ne primате novčanu naknadu od NSZ, možete ostvariti pravo na zdravstveno osiguranje samo ako ukupan mesečni prihodi Vašeg dimačinstva (po članu) ne prelaze iznos minimalne neto zarade u Srbiji. Zdravstvenu knjižicu možete overiti direktno u RFZO, uz dokaz o prihodima svih članova domaćinstva.

3

Ako ste nezaposleni, ali ne ispunjavate uslov ni pod 1. ni pod 2. možete overiti zdravstvenu knjižicu tako što sami plaćate mesečni doprinos (po rešenju RFZO). Javite se matičnoj filijali RFZO.

4

Ako nijedno od tri navedena rešenja ne možete da primenite, tada se koristi četvrto rešenje. Osobe koje se leče od zaraznih bolesti (gde spada i HIV infekcija) imaju zakonski garantovano 4 zdravstveno osiguranje, jer pripadaju grupi posebno zaštićenih osiguranika.

Nisam zadovoljan postupanjem lekara u mom lečenju. Kome mogu da se žalim?

Odgovor je: za postupanje lekara ili bilo kog zdravstvenog radnika u Srbiji možete se žaliti na više nivoa, počevši od same zdravstvene ustanove.

Prigovor možete podneti zdravstvenom radniku koji rukovodi procesom rada, obično je to načelnik službe ili odeljenja gde se dogodio incident tj, gde lekar radi. Takođe se možete obratiti, najbolje istovremeno, direktoru zdravstvene ustanove (doma zdravlja, bolnice, klinike).

U slučaju da niste zadovoljni odgovorom na Vašu žalbu/prigovor ili do odgovora ne dođe, možete se obratiti **Savetniku za zaštitu prava pacijenata**⁵.

Zdravstvene ustanove u Republici Srbiji imaju obavezu da na vidnom mestu istaknu podatke o Savetniku za zaštitu prava pacijenata, obično se podaci nalaze na oglasnim tablama u čekaonicama.

Savetnik za zaštitu pacijenata se obično nalazi u zgradi jedinice lokalne samouprave, a njegove nadležnosti su: da pruža informacije i savete o pravima pacijenata kao i da pruža zaštitu prava pacijenata u stvarivanju zdravstvene zaštite, po podnetim prigovorima.

Prigovor se podnosi pismeno ili usmeno na zapisnik u nadležnoj kancelariji Savetnika za zaštitu prava pacijenata u Vašoj gradskoj/opštinskoj upravi. Savetnik je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 5 radnih dana, utvrdi činjenice i okolnosti u vezi sa prigovorom i o tome sačini izveštaj u roku od 3 radna dana. Sve ukupno u roku od 8 radnih dana ćete dobiti izveštaj (odgovor) o utvrđenim činjenicama.

Ako niste zadovoljni odgovorom Savetnika ili ako je reč o ozbiljnijem kršenju propisa možete se obratiti zdravstvenoj inspekciji Ministarstva zdravlja Republike Srbije⁶.

U slučaju da smatrate da je lekar prekršio profesionalnu etiku ili stručne norme, možete se obratiti Lekarskoj komori Srbije koja će pokrenuti postupak pred Sudom časti komore⁷. Sud časti se bavi disciplinskom odgovornošću lekara u odnosu na etiku i struku, a ne krivičnom ili materijalnom odgovornošću (za to su nadležni sudovi).

Pre podnošenja prijave, uvek je preporučljivo da se prvo obratite savetniku za zaštitu prava pacijenata, jer on može pomoći u prikupljanju činjenica i eventualnom mirnom rešavanju slučaja.

Da li mora u svakom zdravstvenom dokumentu da mi piše da imam HIV?

Odgovor je: ne mora.

Važećim zakonima nije propisano u kom zdravstvenom dokumentu mora da piše, a u kom ne mora da piše HIV status. Vaš izabrani lekar koji piše zdravstveni dokument sam procenjuje da li je informacija o HIV infekciji za drugog lekara, kod koga Vas šalje na medicinsku intervenciju, bitna ili nije.

Na primer, ako ste upućeni kod lekara specijaliste radi nekog invazivnog tretmana (operacija, anestezija, biopsija, urolog i sl.) potrebno je da specijalista dobije informaciju o Vašem HIV statusu, ali ukoliko ste dobili uput za laboratorijske nalaze, neinvazivne medicinske tretmane (oftalmolog, EKG, izioterapeut, ultrazvuk, MR i sl.) nema potrebe da ti drugi lekari specijalisti imaju informaciju o Vašem HIV statusu. Drugim rečima, opravdani razlog da lekar specijalista dobije podatak o Vašem HIV statusu je da bi mogla da se propiše adekvatna kombinacija lekova, kao i da se sprovedu mere lične zaštite zdravstvenog osoblja u slučaju invazivnih postupaka jer su invazivni postupci takvi da postoji mogućnost prenosa infekcije (kontakt sa krvlju ili telesnim tečnostima pacijenta i sl.).

Bolovanje nije opravdani razlog da se sazna HIV status. Pravilnikom o obrascima u sistemu zdravstvene zaštite je propisano u kojim zdravstvenim obrascima (uputima, nalazima itd.) je neophodno da pišu dijagnoze (uputne, osnovne i sekundarne) a u kojim zdravstvenim obrascima ne sme da se piše dijagnoza već se samo piše termin bolesti. U Obrascu izveštaja o privremenoj sprečenosti za rad (poznato kao hranarinska lista), koji svako mora da dostavi svom poslodavcu zbog bolovanja, lekar ne sme da napiše dijagnozu ili šifru dijagnoze, već prema pomenutom Pravilniku ima obavezu da odabere samo jedan od sledećih termina: bolest; mere obavezne izolacije; pratilac; komplikacije u vezi sa održavanjem trudnoće, davalac organa, ćelija i tkiva; povreda na radu; povreda van rada, profesionalna bolest, nega deteta ili drugog obolelog člana i porodičko odsustvo.

Na dokumentima koji Vam lekar piše za otvaranje i zatvaranje bolovanja ne sme da piše ni HIV infekcija ni šifra Vaše bolesti (520, 21, 22, 23, 24).

5 Član 38 -Zakon o pravima pacijenata

6. www.zdravlje.gov.rs/tekst/343686/kontakt.php

7. www.lks.org.rs/aktivnosti/sudovi-casti

Podaci o zdravstvenom stanju pacijenta (uključujući HIV status) smatraju se naročito osjetljivim podacima o личности i podležu najstrožoj zaštiti. Svi zdravstveni radnici, kao i zaposleni u zdravstvenim ustanovama, RFZO-u i osiguravajućim kućama, dužni su da te podatke čuvaju kao tajnu.

Ova obaveza traje dok god su im ti podaci dostupni i potrebni za ostvarivanje njihovih zakonom utvrđenih nadležnosti. Ako postoji sumnja da su Vaši podaci o zdravlju nezakonito izneti iz ustanove ili da ih neko zloupotrebljava, obraćate se pritužbom Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o личности. Poverenik će postupiti po pritužbi pacijenta i ukoliko utvrdi nezakonitu obradu podataka (npr. da je ustanova podatke o HIV statusu učinila dostupnim neovlašćenim licima) naložiće brisanje ili obustavu obrade podataka, kao i pokretanje prekršajnog postupka.

Pored toga, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti je u više navrata dobio pritužbe da je u zdravstvenim dokumentima dijagnoza HIV infekcije bila upisana na neadekvatan način, crvenom bojom, povećanim slovima ili van obrasca i zbog toga je Poverenik za zaštitu ravnopravnosti dostavio zdravstvenoj ustanovi preporuku mera za ostvarivanje ravnopravnosti koja se nalazi na sajtu Crvene linije u dodatku ovog vodiča.

Kako mogu refundirati troškove za zdravstvene usluge koje mi državne zdravstvene ustanove nisu mogle pružiti u adekvatnom roku?

Odgovor je: potrebno je da zahtev za refundaciju podnosite u matičnoj filijali RFZO.

Zdravstvene usluge koje zdravstvena ustanova ne može da pruži u roku od 30 dana, osiguranici mogu da obave u drugoj ustanovi, a da troškove refundiraju u filijali zdravstvenog osiguranja⁸. Zahtev se predaje na REF1 obrazac uz priloženu: kompletnu medicinsku i računsku dokumentaciju i ispunjenu potvrdu o nemogućnosti pružanja usluge (obrazac PZ) koju izdaje zdravstvena ustanova (lekar ili osoblje na koje Vas uputi). Oba potrebna obrasca možete preuzeti sa sajta RFZO ili Udruženja Crvena linija.

Nakon što dobijete ispunjen PZ obrazac, možete potrebnu zdravstvenu uslugu da uradite u nekoj privatnoj klinici, uzmete račun za istu i kasnije novac refundirate od svog zdravstvenog osiguranja. Ukoliko je zahtev za refundaciju osnovan, novac će vam biti vraćen u visini stvarnih troškova.

Mogućnost refundacije postoji za zdravstvene usluge kao što su laboratorijske analize, rentgen, ultrazvučni i drugi pregledi, medicinska rehabilitacija i drugi specijalistički i dijagnostički pregledi.

Izuzetak predstavljaju zdravstvene usluge za koje je propisano utvrđivanje lista čekanja (MR i CT dijagnostika, koronarografija srca, revaskularizacija miokarda Bypass hirurgijom, ugradnja endoproteza kuka itd.) i redovni kontrolni pregledi (na tri, četiri, šest meseci, godinu dana...), kao i neophodne dijagnostičke i laboratorijske analize potrebne za taj pregled. Redovne kontrolne preglede i uz njih neophodne dijagnostičke i laboratorijske analize, ustanova je dužna da pruži do roka u kojem je doktor tražio pregled, a koji može biti i duži od 30 dana.

Republički fond za zdravstveno osiguranje finansira sve troškove zdravstvene zaštite, koji su utvrđeni kao pravo iz zdravstvenog osiguranja.

Šta se dešava ako ponesem u inostranstvo HIV lekove ali se razbolim i moram duže da ostanem u inostranstvu, kome da se obratim?

Odgovor je: možete se obratiti institucijama zemlje u kojoj se nalazite ili ambasadi, kome se konkretno obratiti zavisi od države u kojoj se nalazite.

Pre nego što krenete na putovanje savet je da se konsultujete sa infektologom i da Vam prepiše količinu lekova koji su Vam potrebni u toku perioda putovanja i nekoliko dana dodatno. S obzirom da na putovanje nosite PrEP terapiju kako bi izbegli neprijatnosti na carini najbolje je da od Vašeg infektologa ili izabranog lekara uzmete potvrdu o korišćenju terapije.

Ukoliko se desi da ste zbog bolesti sprečeni da se vratite u Srbiju verovatno je u pitanju bolest za čiji tretman je bitno da lekarima date podatak o HIV statusu ili će je oni sami tražiti (ukoliko im je njihovim zakonskim aktima tako propisano). Ako je u stranoj zemlji u kojoj se nalazite PrEP terapija registrovana, lekari koji Vas leče će verovatno nastaviti istu terapiju.

Kada procenite da imate problem sa stranim zdravstvenim sistemom obavezno kontaktirajte predstavništvo Republike Srbije (ambasada, konzulat). Preporuke za sve pacijente koji koriste lekove svakoga dana i koji odlaze u inostranstvo je da osim lekova ponesu: medicinski nalaz u kome je navedena dijagnoza sa šifrom (u pitanju su međunarodne šifre bolesti); količinu lekova za nekoliko dodatnih dana i uputstvo o upotrebi leka koji koriste, jer su u tim uputstvima napisani generički nazivi lekova (isti sadržaj leka se u različitim zemljama može različito zvati).

Pored toga, postoji mogućnost da se u osiguravajućim društvima plati putno zdravstveno osiguranje koje garantuje da će obezbediti ili refundirati iznenadne troškove nastale zbog lečenja. Bitno je da pre potpisivanja polise za putno osiguranje proverite da li će osiguranje obuhvatiti i lekove za osobe koje imaju hronične bolesti (HIV je uključen u tu grupu).

Osim putnog osiguranja koje nude osiguravajuća društva, na osnovu međunarodnih sporazuma koje je Republika Srbija zaključila sa 25 država, postoji mogućnost besplatne zdravstvene zaštite za vreme privremenog boravka u inostranstvu. Za ovo osiguranje potrebno je dostaviti dokumenta i popuniti obrazac. Ukoliko Vas detaljnije zanima proverite sajt Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje.

Kako stranci u Srbiji mogu da koriste zdravstvene ustanove?

Odgovor je: strani državljani koji dođu u Srbiju mogu koristiti državne zdravstvene ustanove ukoliko je u pitanju hitna medicinska pomoć, privatne zdravstvene usluge mogu koristiti u skladu sa svojim potrebama i novcem kojim raspolažu.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti definisao je da građani Srbije, lica bez državljanstva ili sa stranim državljanstvom koji su stalno nastanjeni ili privremeno borave u Republici Srbiji, imaju pravo na zdravstvenu zaštitu.

Ostala lica koja prolaze preko teritorije Republike Srbije (turisti) imaju pravo samo na hitnu medicinsku pomoć.

PRAVA IZ SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE

Socijalne usluge i materijalna pomoć su prava iz sistema socijalne zaštite koja pripadaju svim državljanima Republike Srbije.

Zakon o socijalnoj zaštiti je najbitniji zakonski dokument koji propisuje socijalnu zaštitu. Osnovna načela rada u sistemu socijalne zaštite su: poštovanje integriteta i dostojanstva korisnika, zabrana diskriminacije, pružanje usluga koje su u najboljem interesu korisnika i u najmanje restriktivnom okruženju, dostupnost socijalne zaštite svim građanima, postizanje najboljih rezultata u odnosu na finansijska sredstva, pružanje individualizovane, blagovremene i celovite zaštite, obaveza unapređenja kvaliteta socijalne zaštite i javnost rada koji sprovode.

Glavne institucije u sistemu socijalne zaštite su centri za socijalni rad. Država je centrima za socijalni rad dala sledećih 11 javnih ovlašćenja na osnovu kojih zaposleni u centru za socijalni rad donose odluke: ostvarivanje prava na materijalno obezbeđenje, na dodatak za pomoć i negu drugog lica, na pomoć za osposobljavanje za rad, na smeštaj u ustanovu socijalne zaštite, na smeštaj odraslog lica u drugu porodicu, hraniteljstvo, usvojenje, starateljstvo, određivanje i promena ličnog imena deteta, preventivni i korektivni nadzor nad vršenjem roditeljskog prava.

Usluge socijalne zaštite su podeljene u 5 grupa:

- 1) usluge procene i planiranja;
- 2) dnevne usluge u zajednici (dnevni boravak, pomoć u kući i sl.)
- 3) usluge podrške za samostalan život (stanovanje uz podršku, personalna asistencija)
- 4) savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge (intenzivne usluge porodici koja je u krizi, savetovanje i podrška roditelja, hranitelja i usvojitelja, savetovanje i podrška u slučajevima nasilja, SOS telefoni, medijacija i sl.)
- 5) usluge smeštaja (hraniteljstvo, domski smeštaj, smeštaj u prihvatilište i sl.).

Ko sve može da ode i traži pomoć u centru za socijalni rad?

Odgovor je: svako od građana može da se obrati centru za socijalni rad i da traži različite vrste pomoći.

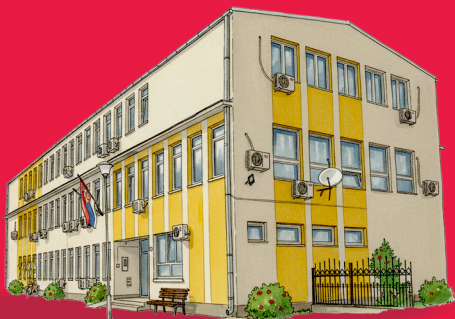
Treba da se obratite centru za socijalni rad ukoliko se nalazite u grupi osoba koja se "suočava s pretekama u zadovoljenju potreba, usled čega ne može da održi kvalitet života ili koja nema dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a ne može da ih ostvari svojim radom, prihodom od imovine ili iz drugih izvora".

Ovaj citat je uzet iz člana 41. Zakona o socijalnoj zaštiti. Ukoliko Vas zanima da pročitate detaljnije o postupanju centra za socijalni rad možete da pročitate Pravilnik o organizaciji, normativima i standardima rada centra za socijalni rad. Zakon i Pravilnik se nalaze na sajtu Crvene linije kao dodatak ovog vodiča.

Glavni cilj socijalne zaštite je da podrži i ojača pojedinca u situacijama kada on ne može sam da se izbori sa socijalnim i životnim teškoćama.

Kako centar za socijalni rad konkretno može da mi pomogne?

Odgovor je: centar može da Vam pomogne na različite načine: da Vas uputi da koristite neku socijalnu uslugu (smeštaj u domu, pomoć u kući, prihvatilište, dnevni boravak itd), da Vam dodeli novčanu socijalnu pomoć, da Vam obezbedi hraniteljsku porodicu itd.

Centri za socijalni rad imaju pravo i odgovornost da vrše javna ovlašćenja. Imati javna ovlašćenja znači da je centar za socijalni rad u mestu u kom se nalazi odgovoran da u praksi pomogne osobi da reši problem i da to uradi na osnovu pravila koje je država propisala.

Osim tih aktivnosti, centri su dužni i da se brinu o roditeljskim pravima i obavezama, da pišu dopise za sud itd.

Organizacija centra za socijalni rad takva je da svi zaposleni (socijalni radnik, psiholog, pedagog, andragog, defektolog i specijalni pedagog) imaju isto radno mesto koje se zove voditelj slučaja. Kada upoznate svog voditelja slučaja neophodno je da sa njim podelite sve bitne podatke zbog kojih Vam je potrebna pomoć od strane centra za socijalni rad (npr. zašto želite u dom, kakva pomoć u kući Vam treba, da li imate članove porodice koji mogu da Vam pomognu, da li primete penziju itd.).

Voditelj slučaja ima obavezu da prikupi bitne podatke o Vama i zato postoji mogućnost da voditelj slučaja, najavljen ili nenajavljen, dođe na adresu u kojoj živite ili će samo tražiti od Vas da dostavite bitna dokumenta (ličnu kartu, izvod iz matične knjige rođenih, ček penzije, katastar nepokretnosti itd.) i da potpišete zahtev za ostvarivanje prava na uslugu koju tražite.

Za sve socijalne usluge koje u potpunosti ili delimično finansira Republika Srbija centar za socijalni rad ima odgovornost da donese odluku o tome koje socijalne usluge će osoba koristiti. Na primer, ako neko hoće da se smesti u neki državni dom ili da koristi socijalnu uslugu pomoć u kući, prvo treba da ode u centar za socijalni rad kom pripada. Ako neko hoće da koristi uslugu smeštaja u privatnom domu nije potrebno da ima uput od centra za socijalni rad za korišćenje socijalne usluge s obzirom da Republika Srbija ne finansira privatne domove.

Da li postoji neka socijalna zaštita koja je namenjena ljudima koji žive sa HIV infekcijom?

Odgovor je: ne postoji

Zakon o socijalnoj zaštiti prepoznaje da život osobe može biti ugrožen rizicima zbog starosti, invaliditeta, bolesti i drugih okolnosti, ali Zakon o socijalnoj zaštiti ne izdvaja nijedan konkretan invaliditet ili bolest, čak se ne pominju ni hronične bolesti poput dijabetesa, hronične leukemije, hipertenzije, bronhijalne astme itd.

U skladu sa tim ne pominje se ni HIV infekcija. Razlog zašto se konkretne bolesti ne pominju je činjenica da se socijalna zaštita ne bavi bolestima, već se bavi načinom kako osobe funkcionišu u svom socijalnom okruženju bez obzira na njihovo zdravstveno stanje. Tačnije, bavi se zdravstvenim temama samo u onim okolnostima kada je neophodno da osoba istovremeno dobija i zdravstvenu i socijalnu zaštitu (na primer: u socijalnoj usluzi domskog smeštaja za odrasla i stara lica uvek mora biti angažovan i lekar i sl.).

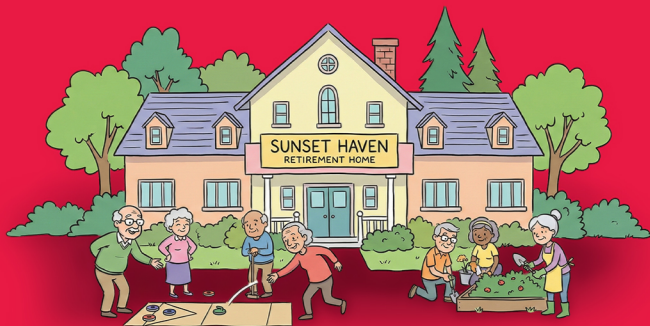
Građani koji žive sa HIV infekcijom imaju ista prava i mogu da koriste iste socijalne usluge koje koriste i drugi građani.

U zakonskoj regulativi ne postoje specifičnosti koje se odnose samo na HIV, a ne odnose se na druge hronične bolesti. Međutim, postoji jedna specifičnost koja se odnosi na osobe koje žive sa HIV infekcijom, a tiče se socijalne osude sa kojom se ljudi koji žive sa HIV infekcijom i dalje susreću.

Dok prema obolelima od drugih hroničnih bolesti ljudi obično pokazuju saosećanje, sažaljenje i želju da pomognu, kada se prvi put nađu pored nekoga ko ima HIV ljudi često dožive strah, ljutnju, povlače se iz odnosa ili imaju neku drugu negativnu reakciju ili neprijatno osećanje

Da li je za mene bolji državni ili privatni dom za stare?

Odgovor je: zavisi od toga šta Vam je potrebno i čime raspolažete.

Pre odlaska u dom potrebno je proveriti na sajtu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja da li taj dom ima licencu. Ukoliko dom nema licencu postoji rizik za korisnike usluge doma tj. domskog smeštaja.

Domovi nude različite aktivnosti i na osnovu toga primaju osobe sa različitim potrebama. U nekim domovima postoje odeljenja za pacijente kojima je potrebna zdravstvena nega, dok drugi domovi primaju samo osobe koje su pokretne i samostalno funkcionišu. Svi domovi su u obavezi da zaposle socijalnog radnika koji vrši procenu stepena podrške koji je potreban korisniku (postoje 4 stepena podrške).

Većina domova ima veb sajt na kome možete videti koje aktivnosti sprovode, kakve su sobe i dvorište doma, koji su kriterijumi za prijem, koliko košta smeštaj itd. **I u državnom i u privatnom domu korisnici plaćaju smeštaj**, ali u državnom domu ukoliko korisnik nema dovoljno sredstava za plaćanje smeštaja ostatak se plaća od strane srodnika, potomaka (koji će dobiti nasleđstvo) ili Budžeta Republike Srbije. Zato što ih jednim delom država plaća, **državni domovi imaju obavezu da od nadležnog centra za socijalni rad dobiju rešenje o smeštaju** pre nego što neko počne da koristi uslugu smeštaja, sa druge strane privatni domovi nemaju tu obavezu s obzirom da nisu plaćeni od strane Budžeta Republike Srbije.

Bitno je još da znamo da bez obzira da li je vlasnik doma država ili privatnik, svaki dom je u obavezi da poseduje licencu za vršenje socijalne usluge domskog smeštaja. **Ako neki dom nema licencu, to znači da radi ilegalno i da verovatno nema ispunjene ni neke minimalne standarde.** Minimalni standardi se odnose na to da u sobi ne sme biti više od 4 osobe, da se na dnevnom nivou moraju obezbediti tri obroka i dve užine, da jelovnik mora biti postavljen na javnom mestu, da dom mora zaposliti socijalnog radnika, da dom mora imati protivpožarnu zaštitu itd. Ukoliko nekoga zanima da pročita sve minimalne standarde koji su za sve socijalne

Šta je potrebno da me prime u dom za stara lica?

Odgovor je: treba da dostavite sva dokumenta koja centar za socijalni rad i dom traže od Vas.

Da bi dobio licencu svaki dom mora da propiše svoje kriterijume za smeštaj u dom i svoju proceduru za prijem i otpust iz doma.

Pre nego što im dodeli licencu, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja proveri sve procedure i kriterijume koje je dom usvojio. Na osnovu procedura i kriterijuma svaki dom ima svoju listu potrebnih dokumenata koji se traži pre nego što neko dođe u dom tj. počne da koristi uslugu domskog smeštaja. Da li osoba ispunjava sve kriterijume se utvrđuje na osnovu dokumenata koje osoba koja hoće da bude u domu mora da dostavi centru za socijalni rad i domu. Na sajtovima državnih domova se obično nalazi spisak potrebnih dokumenata poput ovog u primeru.

OBAVEŠTENJE O USLOVIMA SMEŠTAJA

Gerontološki centar u Zrenjaninu je ustanova za zbrinjavanje odraslih i starijih psihički očuvanih lica.

Smeštaj se obavlja posredstvom centra za socijalni rad opštine na čijoj teritoriji živi zainteresovano lice.

Potrebna dokumentacija koju treba predati centru za socijalni rad jeste:

Zahtev za smeštaj

Očitana lična karta (ili overena fotokopija), Izvod iz matične knjige rođenih – original ili overena fotokopija, Uverenje o državljanstvu Republike Srbije (ukoliko je osoba rođena van teritorije Republike Srbije – službeno uverenje), Uverenje o korišćenju prava iz oblasti boračko-invalidske zaštite (službeno), Uverenje o imovnom stanju – katastar nepokretnosti (službeno) Ček od penzije (original i fotokopija). Potvrda o otvorenom tekućem računu i da nema dugovanja po tom računu. Fotokopija zdravstvene knjižice

Medicinska dokumentacija:

- Izveštaj specijaliste psihijatra (ne stariji od mesec dana)
- Izveštaj lekara opšte prakse sa svim dijagnozama i važećom terapijom
- Analiza stolice na Clostridium difficile (ne starija od dve nedelje)
  - Laboratorijske analize: HbsAg, Anti-HCV, Anti-HIV
- Nalaz specijaliste pulmologa sa očitanim RTG snimkom pluća

Nakon završetka procedure u centru za socijalni rad, zahtev za smeštaj se upućuje Gerontološkom centru. Smeštaj u Gerontološki centar obavlja Komisija za prijem svakog radnog dana između 10 i 12 časova. Potrebno je da zainteresovano lice dođe lično i sa sobom donese ličnu kartu i zdravstvenu knjižicu. Stručni tim odmah saopštava da li zainteresovano lice ispunjava uslove za smeštaj.

Za sve bliže informacije o uslovima smeštaja obratite se našim stručnim radnicima lično ili na

023/546-150
Zrenjanin, 20. 09. 2024. godine

Primer uzet sa sajta Gerontološkog centra u Zrenjaninu:

Privatni domovi za stara lica uglavnom traže manje dokumentacije - nije im potreban zahtev za smeštaj od strane centra za socijalni rad, ni katastar nepokretnosti, nisu im potrebni svi medicinski nalazi koji su u primeru državnog doma navedeni i sl. Privatni domovi najčešće traže: ličnu kartu korisnika, zdravstvenu knjižicu, rešenje o starateljstvu ako postoji staratelj i za korisnika bitnu zdravstvenu dokumentaciju.

I državni i privatni domovi traže od korisnika zdravstvene nalaze, jer većina starih ljudi upravo zbog bolesti i nemogućnosti samostalnog funkcionisanja odluči da počne da koristi socijalnu uslugu domskog smeštaja. To je razlog zašto je dozvoljeno da svi domovi traže od korisnika dokumentaciju o zdravstvenom stanju, jer je to jedini način da lekari i medicinske sestre u domovima prate zdravstveno stanje korisnika, primene terapiju lekovima i pratnju korisnika do lekara specijaliste.

Za smeštaj u državnom domu potrebno je da se osoba prvo obrati direktno centru za socijalni rad. Nakon toga voditelj slučaja pravi procenu potreba korisnika (nekada je to samo razgovor u centru a nekada i voditelj slučaja dođe u kuću osobe koja želi da se smesti u dom). Kada se proceni da je osobi potrebna socijalna usluga domskog smeštaja, voditelj slučaja od korisnika tražiti potrebnu dokumentaciju i šalje zahtev za ostvarivanje prava na smeštaj. Voditelj slučaja može da pošalje pomenuti zahtev na adrese nekoliko domova. Svaki dom ima slobodu da odluči da li će primiti korisnika. Kada se pronađe dom koji donese odluku da će primiti korisnika, direktor centra za socijalni rad potpisuje rešenje na smeštaj u tu konkretnu ustanovu. Za smeštaj u privatnom domu potrebno je da se osoba direktno obrati domu u kojem želi da koristi uslugu, da dostavi dokumenta koja traži i da potpiše ugovor o smeštaju.

Razlika između državnog i privatnog doma je u tome što je:

- za korišćenje državnog doma potrebno da se ode u centar za socijalni rad, navedeni centar pronalazi dom i donosi rešenje o smeštaju;
- za korišćenje privatnog doma nije potreban centar za socijalni rad, korisnik sam bira dom i sam potpisuje ugovor o smeštaju.

Sličnost između državnog i privatnog doma je u tome što:

korisnik u oba doma ima obavezu da plati smeštaj (ali ako nema novca za to u državnom domu država plaća smeštaj).

Na osnovu čega dom za stara lica može nekoga da ne primi u dom?

Odgovor je: dom može da donese odluku da nekoga ne primi samo ukoliko postoji neki konkretan razlog tj. ako korisnik ne ispunjava neke od kriterijuma.

Svaki dom koji poseduje licencu mora imati usvojenu proceduru i kriterijume za prijem i završetak korišćenja usluge. Neki domovi za stara lica su usvojili kriterijume u kojima piše da osoba zbog ometenosti u mentalnom razvoju ili psihotičnih oboljenja ne može biti primljena u dom za stara lica. Takav kriterijum je opravdan s obzirom da su za korisnike sa tim zdravstvenim stanjem potrebni dodatni kapaciteti koje domovi za stara lica nemaju. **Ukoliko bi neki dom za stara lica usvojio kriterijume u kojima bi pisalo da neko zbog HIV infekcije ne može biti primljen u dom za stara lica to bi bila diskriminacija osoba koje žive sa HIV infekcijom.** Razlika je u tome što osoba koja ima HIV nema posebne potrebe u odnosu na ostale korisnike doma za stara lica, dok osoba sa teškom ometenošću u mentalnom razvoju ili sa psihotičkim oboljenjem ima posebne potrebe (zato su i formirane državne ustanove u kojima navedene grupe mogu da koriste uslugu smeštaja koja je organizovana sa drugačijim minimalnim standardima koji podrazumevaju više medicinskog osoblja i sl.).

Ne postoji nijedan zakon ili pravilnik u kome piše da neko ko ima HIV infekciju ne sme ili sme biti primljen u dom za stara lica.

HIV status nikada ne sme biti kriterijum za primanje u dom tj. da se neko zbog HIV infekcije odbije. Podatak o HIV infekciji se uzima zbog zdravstvenih potreba korisnika i praćenja uzimanja lekova (ukoliko je ta vrsta pomoći potrebna korisniku). **Svakome ko je odbijen mora da se napiše konkretan razlog.** Svi konkretni razlozi za odbijanje korisnika moraju biti zakonski opravdani, npr.:

- korisnik može biti odbijen jer hoće da se smesti u državni dom, prima penziju koja nije dovoljna da se plati smeštaj i ima kuću ali neće da je proda već želi da je ostavi rodbini – korisnik opravdano mora biti odbijen ako rodbina kojoj ostavlja kuću odbije da plati ostatak;
- korisnik može biti odbijen ako u medicinskim dokumentima postoji neka dijagnoza (npr. autizam, teška psihijatrijsku bolest i sl.) za koju dom nema kapacitet da obezbedi sigurni prostor i osoblje;
- korisnik može biti odbijen ako su sva mesta u domu zauzeta, tada dom stavi korisnika na listu čekanja i kontaktira ga kada se oslobodi mesto.

Kome mogu da se žalim ako me zbog HIV infekcije diskriminišu i neće da me prime u dom?

Odgovor je: postoje 4 institucije kojima se možete obratiti ako ste odbijeni na osnovu diskriminacije.

Institucije za podnošenje pritužbi su:

- 1 - Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja,
- 2 - Inspekcija socijalne zaštite
- 3 - Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i
- 4 - Omdubsmann tj. Zaštitnik građana

Za sve 4 državne institucije najbolje je da napišete pismene pritužbe. Pismene pritužbe se mogu poslati poštom ili mejlom. Za prve dve navedene institucije se možete obratiti sa istim sadržajem teksta na adrese:

adresa Ministarstva:

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
Nemanjina br. 22-26
11000 Beograd
mejl: socijalna.zastita@minrzs.gov.rs

adresa inspekcije za socijalnu zaštitu:

Autonomna pokrajina Vojvodina
Pokrajinski sekretarijat za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova
Odeljenje za inspekciju socijalne zaštite
Bulevar Mihajla Pupina 16
21000 Novi Sad
mejl: inspekcija.socijalnazastita@vojvodina.gov.rs

U nastavku se nalazi izmišljeni primer pritužbe za Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja koji možete upotrebiti ukoliko budete u situaciji da Vam zbog HIV infekcije odbiju prijem u dom. Potrebno je da navedete konkretne podatke o situaciji u kojoj se nalazite, da ostavite i u Vašoj pritužbi članove zakona koji su navedeni u primeru i da napišete da Vas obaveste o preduzetim merama (ako to ne napišete postoji mogućnost da Vas neće kontaktirati).

PRIMER PRITUŽBE

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Nemanjina br. 22-26
11000 Beograd

Predmet: Pritužba zbog odbijenic korišćenja usluge za smeštaj starih lica

Poštovani,

Dana 20.07.2025. godine sam došao u Centar za socijalni rad Bačka Palanka, obavio sam razgovor sa voditeljem slučaja i predao sam zahtev da me prime u dom za smeštaj. Dobio sam listu dokumenata koje treba da dostavim, sva dokumenta sam predao Centru za socijalni rad i oni su mi posle posete u mojoj kući i pregleda moje medicinske dokumentacije rekli da će pronaći dom u koji mogu da se smestim i da će mi se javiti. Pošto je prošlo duže od tri meseca a niko me nije kontaktirao, a zima se već približava, otišao sam u Centar za socijalni rad gde mi je voditelj slučaja Petar Petrović rekao da sam odbijen u pet domova kojima su slali moj zahtev jer sam zbog HIV-a jako bolestan i ako dođem zarazicu i druge korisnike. Ja sam mu rekao da pijem PrEP lekove za HIV, da sam zdravstveno stabilan, da nisam zarazan i da se HIV ne može preneti tako što sedimo za istim stolom. Rekao sam mu i da ja nisam jako bolestan već da imam 70 godina, da više nemam snage da sečem drva i palim vatru, da imam penziju, da živim sam i da samo zbog toga hoću da dođem u Dom. Bio sam jako potresen posle tog razgovora. Sada se obraćam Ministarstvu i molim vas da mi objasnite da li je u skladu sa zakonima da osoba koja može da plati od penzije državni dom zato što ima HIV ne sme da koristi tu socijalnu uslugu.

Pošto već 3 decenije živim sa HIV infekcijom znam da su ovakvom postupanjem domovi prekršili sledeće članove zakona:

- član 8. Zakona o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik RS”, br. 22/09 i 52/21) jer ovaj član definiše da diskriminacija postoji ako se licu zbog njegovog ličnog svojstva uskraćuju prava koja se u sličnoj situaciji ne uskraćuju drugom licu;
- član 17. Zakona o zabrani diskriminacije jer ovaj član definiše da diskriminacija postoji ako se zbog ličnog svojstva odbije pružanje usluge u socijalnoj zaštiti i
- član 25. Zakona o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 24/11 i 117/22) koji definiše zabranu diskriminacije na osnovu ličnih svojstava.

Pored toga, nije ispoštovana Instrukcija o postupanju ustanova socijalne zaštite u postupcima smeštaja lica u ustanove socijalne zaštite koju je Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja prosledilo svim državnim ustanovama i koja je izdata 31.07.2023. godine. Molim vas da postupite u skladu sa svojim nadležnostima i da me obavestite o preduzetim merama.

Jovan Jovanović
Mihajla Pupina 9
21000 Novi Sad
Telefon: 064/ XXX XX XX

Pomenuto ministarstvo i inspekcija rade samo u oblasti socijalne zaštite, a druge dve ustanove rade u svim oblastima društva.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti ima zadatak da sprečava sve vidove diskriminacije i na njegovom sajtu (<https://ravnopravnost.gov.rs/>) postoji obrazac za prijavu diskriminacije.

Pomenuti obrazac se nalazi na sajtu Crvene linije u dodatku ovog vodiča. Obrazac pritužbe morate potpisati i poslati na adresu:

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti
Bulevar kralja Aleksandra 84
11111 Beograd

Ili na mejl: poverenik@ravnopravnost.gov.rs (ukoliko šaljete mejlom pritužbu skenirajte ili jako dobro fotografišite da bi se video ceo tekst i Vaš potpis).

Kada Poverenik dobije pritužbu, fotokopiju te pritužbe šalje ustanovi na koju se žalite i traži da ta ustanova napiše izveštaj o svom postupanju. Na osnovu sadržaja pritužbe i izveštaja ustanove Poverenik procenjuje da li je došlo do diskriminacije, i ukoliko jeste Poverenik dostavlja ustanovi preporuke kako može da ispravi svoje postupanje. Poverenik će Vas obavestiti šta je uradio.

Ako ustanova posle dobijanja preporuka u roku od 30 dana ne obavesti Poverenika o preduzetim merama, Poverenik ponovo šalje dopis u kome opominje ustanovu da mora da postupi po preporukama i daje joj novi rok za sprovođenje preporuka. Ukoliko ustanova i tada ne ispoštuje preporuke, Poverenik može da obavesti javnost da ustanova koja je diskriminisala osobu nije postupila po preporuci i opomeni. Naravno, poverenik neće javno objaviti lične podatke korisnika (ime i prezime, JMBG, adresa i sl.).

Bez obzira što Poverenik ne može da kazni ustanovu koja vrši diskriminaciju, jer samo viši sud može da odredi kaznu, postupanje Poverenika je važno jer može biti korišćeno kao dokaz u sudskom postupku, a i često do suda i ne dođe s obzirom da je većina ustanova svesna da je najbolje da postupi u skladu sa preporukama Poverenika kako ne bi ušla u sudski proces.

Procedura koju Zaštitnik građana (Ombudsman) primenjuje je slična proceduri Poverenika za zaštitu ravnopravnosti. Ombudsman ima zadatak da štiti i unapređuje poštovanje sloboda i prava svih građana. Svako ko proceni da mu je aktom, radnjom ili nečinjenjem organa državne uprave potvrđeno pravo može da se obrati Ombudsmanu.

Na njegovom sajtu (www.ombudsman.rs) postoji obrazac za pritužbu. Pomenuti obrazac se nalazi na sajtu **Crvene linije** u dodatku ovog vodiča. Obrazac pritužbe sa mora potpisati i poslati na adresu:

Zaštitnik građana
Deligradska 16
11000 Beograd
Ili na mejl: pisarnica@ombudsman.rs

Ukoliko se pošalje mejlom pritužba mora biti skenirana ili jako dobro fotografisana da bi se video ceo tekst i potpis osobe koja šalje pritužbu.

Ombudsman je nadležan za sve državne ustanove koje pružaju socijalne usluge, ali nije nadležan za privatne domove (jer pošto su privatni nisu organ državne uprave), ali ako inspekcija socijalne zaštite ili Ministarstvo ne reše problem – onda se možemo obratiti Pokrajinskom i Republičkom Ombudsmanu i napisati da inspekcija i Ministarstvo kao državni organi nisu rešili problem.

Formirani su: Zaštitnik građana Republike Srbije (Deligradska 16, 11000 Beograd), Pokrajinski Zaštitnik građana – Ombudsman (Bulevar Mihajla Pupina 25, 21101 Novi Sad) i lokalni ombudsmeni (Bačka Topola, Beograd, Gornji Milanovac, Kragujevac, Kikinda, Kovačica, Kraljevo, Kruševac, Mali Idoš, Niš, Novi Sad, Pančevo, Priboj, Smederevska Palanka, Sombor, Subotica, Tutin, Vranje, Zrenjanin i Žitište – sve adrese ovih lokalnih ombudsmana možete videti na linku <https://ombudsmanisrbije.rs/kontakti/>). Razlika između Republičkog, Pokrajinskog i lokalnog ombudsmana je u tome što svako od njih nadzire rad ustanove koja je osnovana od strane Republike, Pokrajine ili opštine. Ako odlučite da se žalite za centar za socijalni rad ili gerontološki centar obratite se Pokrajinskom Zaštitniku građana – Ombudsmanu jer je on odgovoran za sve socijalne ustanove na teritoriji Vojvodine.

Zakon o zabrani diskriminacije, koji se nalazi na sajtu Crvene linije u dodatku ovog vodiča, propisuje da svako ko je povređen diskriminacijom ima pravo da podnese tužbu nadležnom sudu i da se na taj način pokrene parnični postupak.

Tužba zbog diskriminacije se predaju Višem sudu, na teritoriji Vojvodine Viši sudovi se nalaze u: Zrenjaninu, Novom Sadu, Pančevu, Somboru, Sremskoj Mitrovici i Subotici.

Ukoliko nijedna od pomenute 4 institucije ne uspe da zaustavi i spreči dalju diskriminaciju osoba može da se obrati nadležnom Višem sudu.

Kome da se obratim da dobijem nekog za pomoć u kući?

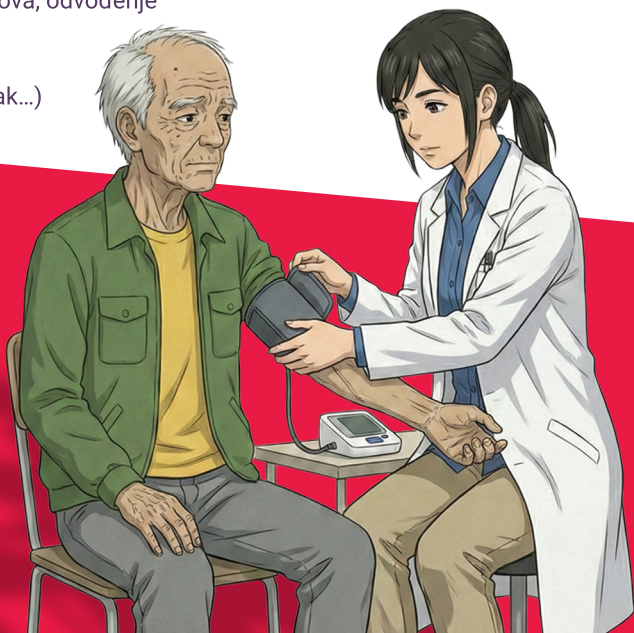
Odgovor je: možete se obratiti centru za socijalni rad, udruženju građana ili privatniku. Bitno je da pružalac usluge poseduje licencu za pružanje usluge pomoć u kući.

Pomoć u kući je, isto kao i domski smeštaj, usluga socijalne zaštite koja je precizno definisana Pravilnikom o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite.

Cilj ove usluge je da se osobama koje imaju ograničenja fizičkih ili psihičkih sposobnosti omogući podrška u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, tako da što duže ostanu u svom domu. Usluga je namenjena osobama koje zbog starosti, bolesti, invaliditeta ili drugih razloga ne mogu potpuno samostalno da se brinu o sebi i kojima je potrebna redovna pomoć u svakodnevnim aktivnostima.

Korisnik usluge pomoć u kući može dobiti:

- pomoć u obezbeđivanju ishrane (nabavka namirnica, donošenje gotovih obroka, priprema lakih obroka, pomoć pri hranjenju)
- pomoć u održavanju lične higijene i higijene stana (pomoć pri oblačenju/svlačenju, umivanju, kupanju, sečenju noktiju, čišćenju...)
- pomoć u zagrevanju prostorija
- pomoć u kretanju unutar i van kuće, plaćanju računa, socijalnim kontaktima
- pomoć u pronalaženju majstora (krećenje, stolarija...)
- nabavku i nadgledanje uzimanja lekova, odvođenje na lekarske preglede
- negu manjih povreda i kontrolu vitalnih funkcija (temperatura, pritisak...)

Ko plaća uslugu?

Bez obzira ko pruža socijalnu uslugu pomoć u kući, korisnik te usluge plaća je u potpunosti ili delimično. Ako osoba nema penziju ili drugu vrstu prihoda usluga se plaća iz Budžeta Republike Srbije i onda je neophodno da korisnik dobije rešenje od strane centra za socijalni rad (procedura je skroz ista kao i kod usluge domskog smeštaja – pogledajte u vodiču odgovor na pitanje: Šta je potrebno da me prime u dom za stara lica?). Ukoliko neko koristi uslugu pomoć u kući i plaća je samostalno može koristiti uslugu kod udruženja građana ili privatnika i bez dobijanja rešenja od strane centra za socijalni rad.

Isto kao i za domski smeštaj, ustanova, udruženje građana ili privatnik koji pruža uslugu pomoć u kući sam mora da donese svoju proceduru i kriterijume za prijem i završetak korišćenja usluge. Većina pružaoca usluge pomoć u kući pre početka pružanja usluge traži medicinsku dokumentaciju, ali značajno manjeg obima nego što traže domski smeštaji

HIV infekcija nikako ne može biti razlog zašto neko ne može da koristi uslugu pomoći u kući. Ukoliko do toga dođe, osoba može da podnese pritužbu istim ustanovama kao i za dom (ministarstvu za socijalnu zaštitu, inspekciji socijalne zaštite, povereniku za zaštitu ravnopravnosti i omdubsmanu tj. zaštitniku građana).

Koju novčanu pomoć mogu da dobijem i kada?

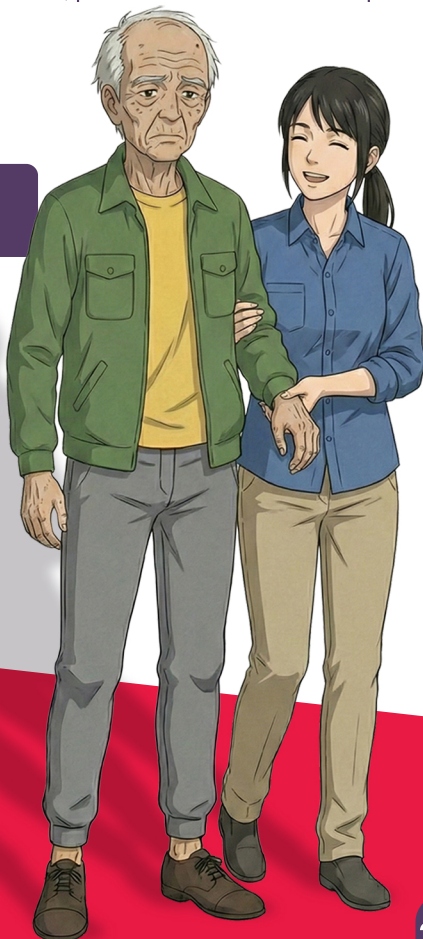
Odgovor je: zavisi od toga za šta Vam je potrebna pomoć.

Centri za socijalni rad i jedinice lokalne samouprave obezbeđuju više vrsta novčane pomoći, a obezbeđuju i druge vrste materijalne pomoći (narodna kuhinja, kupovina ličnih predmeta i odeće, subvencije i sl.).

Centri za socijalni rad donose rešenje o novčanoj socijalnoj pomoći, o dodatku za pomoć i negu drugog lica, o uvećanom dodatku za pomoć i negu drugog lica, jednokratnu novčanu pomoć i interventnu jednokratnu pomoć.

Za novčanu socijalnu pomoć nije potrebna medicinska dokumentacija, potrebni su podaci o prihodima, vlasništvu itd.

Primer spiska dokumentacije neophodne za ostvarivanje novčane socijalne pomoći se nalazi na sajtu Crvene linije u dodatku ovog vodiča.

RADNA PRAVA

Radna prava obuhvataju pravila i propise koji regulišu odnose između poslodavaca i zaposlenih, uključujući prava, obaveze i odgovornosti obe strane. U suštini, ona garantuju fer uslove rada, bezbednost, dostojanstvo i pravičnu naknadu.

Radna prava su definisana Ustavom⁹, Zakonom o radu¹⁰, posebnim zakonima (kao što su Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu¹¹ i Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu¹²), međunarodnim konvencijama, kao i opštim aktima poslodavca (kolektivni ugovor, pravilnik o radu) i ugovorom o radu.

Radni odnos se zasniva zaključenjem ugovora o radu, a ugovor je zaključen kada ga potpišu zaposleni i poslodavac (u tri primerka – jedan za zaposlenog i dva za poslodavca).

9 Ustav Republike Srbije - "Sl. glasnik RS", br. 98/2006 i 115/2021

10 Zakon o radu - "Sl. glasnik RS", br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje

11 Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu - "Sl. glasnik RS", br. 36/2010

12 Zakon o bezbednosti i zdravlja na radu - "Sl. glasnik RS", br. 35/2023

Poslodavac mi je dao da potpišem Ugovor na određeno u trajanju od 3 meseca, ali kaže da planira da radim za stalno u firmi. Da li imam ista prava kao radnik koji je za stalno prijavljen?

Odgovor je: nemate jednaka prava.

Imate **ista osnovna radna prava** kao i radnik prijavljen za stalno (na neodređeno vreme), ali se razlikujete u pogledu **sigurnosti posla i procedure prestanka radnog odnosa**.

Kako bi vam bila jasnija razlika između ova dva ugovora, pogledajte u nastavku poređenje ugovora o radu na neodređeno i ugovora o radu na određeno kroz tabelarni prikaz.

	Ugovor o radu na neodređeno	Ugovor o radu na određeno
Trajanje/rok	Nije vremenski ograničen. Nema roka.	Vremenski je ograničen (unapred određen rok). Maksimalno 24 meseca (dve godine) kod istog poslodavca na istim ili sličnim poslovima (uz neke zakonske izuzetke)
Cilj	Zasniva se radi obavljanja poslova koji su trajni i stalni u delatnosti poslodavca.	Zasniva se za obavljanje poslova čije je trajanje unapred određeno (npr. povećan obim posla, zamena privremeno odsutnog zaposlenog, sezonski poslovi)
Prestanak radnog odnosa	Samo u slučajevima predviđenim zakonom (npr. odlazak u penziju, proglašen tehnološkim viškom uz pravo na otpremninu, otkaz zbog nediscipline ili nestručnosti)	Prestaje automatski istekom roka na koji je zaključen, bez potrebe donošenja posebnog rešenja o prestanku i bez prava na otpremninu.
Otpremnina	Zaposleni ima pravo na otpremninu u slučaju prestanka potrebe za njegovim radom (tehnološki višak).	Zaposleni nema pravo na otpremninu po osnovu isteka roka ugovora.
Pravna sigurnost Zaštita od otkaza	Velika sigurnost. Teže je dati otkaz, jer poslodavac mora imati jasno i zakonom definisano obrazloženje.	Manja sigurnost. Radni odnos je ograničen na rok, što znači da je poslodavac u boljoj poziciji kada dođe do isteka ugovora, jer ne mora da produži ugovor i ne odgovara za prestanak.
Specifičnost		Ukoliko zaposleni nastavi da radi kod poslodavca nakon isteka roka (najmanje 5 radnih dana), smatra se da je radni odnos prešao u neodređeno vreme.

Šta mi je važno da znam ako dođe do prestanka radnog odnosa?

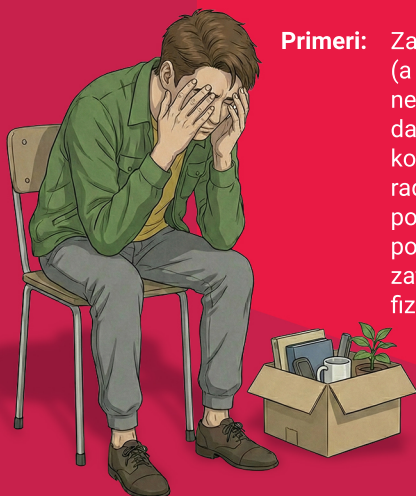
Odgovor je: ako poslodavac daje otkaz, on mora u rešenju jasno da navede zakonski osnov (npr. neostvarivanje rezultata rada, povreda radne discipline, tehnološki višak, itd.) i precizno obrazloženje zašto se otkaz daje. Otkaz bez valjanog osnova je nezakonit.

Prilikom prestanka radnog odnosa, najvažnije je fokusirati se na proceduru, pravni osnov i finansijska prava, jer su to tačke gde se najčešće javljaju sporovi.

Svaki prestanak radnog odnosa (bilo da je otkaz poslodavca, otkaz zaposlenog ili sporazumni raskid) mora biti dat u pismenoj formi. Usmeni otkaz nema pravnu snagu i smatra se ništavnim.

Treba imati u vidu da ako npr. poslodavac otpusti radnika i navede da je razlog tehnološki višak, a onda u roku kraćem od 3 meseca na isto radno mesto zaposli drugog radnika, otpušteni radnik može podneti tužbu nadležnom osnovnom sudu jer ima prednost u zaposlenju koji poslodavac ovde nije ispoštovao. Drugim rečima, razlog tehnološki višak nije ovde pravi razlog već neki subjektivni (npr. nije mu se radnik dopao) i ovakav otkaz bi bio nezakonit.

I poslodavac i zaposleni su u većini slučajeva obavezni da ispoštuju otkazni rok (trajanje je definisano ugovorom o radu ili zakonom, a obično traje od 8 do 30 dana). **Kod otkaza zbog teže povrede radne discipline**¹³, poslodavac najčešće može dati otkaz bez otkaznog roka.

Primeri: Zaposleni se ne pojavi na radu tri uzastopna radna dana (a poslodavac je definisao pravilnikom o radu da neopravdani izostanak sa rada duže od 2 (dva) radna dana predstavlja akt nepoštovanja radne discipline, zbog koga poslodavac može zaposlenom otkazati ugovor o radu) i ne dostavi nikakvo opravdanje (doznake, potpunu potvrdu o sprečenosti) ili zaposleni je na bolovanju zbog povrede noge, ali ga poslodavac ili Inspekcija rada zateknu kako radi kod drugog poslodavca ili obavlja fizičke poslove koji su nespojivi sa prirodom bolesti.

Šta poslodavac mora da uradi kad mi uruči otkaz?

Odgovor je: mora da Vam isplati zaostale plate i da izvrši administrativne obaveze.

Poslodavac je obavezan da, **najkasnije u roku od 30 dana** od dana prestanka radnog odnosa, isplati zaposlenom: zaostalu zaradu (platu) za rad do dana prestanka, naknadu za neiskorišćeni godišnji odmor (ako ga zaposleni nije iskoristio u celosti), sve ostale neisplaćene naknade (npr. putni troškovi, bonusi, itd.).

Iako fizičke radne knjižice više ne postoje, poslodavac mora elektronski regulisati **odjavu sa obaveznog socijalnog osiguranja** i dostaviti zaposlenom potrebne potvrde za evidenciju radnog staža i primanja.

Da li vam je poslodavac uplaćivao doprinose za penziono i invalidsko osiguranje možete proveriti preko portala eUprave ili direktno preko sajta Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje (PIO fond), a možete proveriti i direktno u najbližoj filijali PIO fonda.

Prilikom zaključenja ugovora poslodavac mi je dao da potpišem i blanko otkaz, da li je on važeći?

Odgovor je: nije važeći.

“Blanko otkaz” koji je potpisan prilikom zaključenja ugovora o radu (ili pre toga) je nezakonit, nije validan i prema Zakonu o radu Republike Srbije¹⁴ ne proizvodi pravno dejstvo. Ovakvo postupanje poslodavca je zloupotreba, a za zaposlenog ima ozbiljne posledice:

Gubitak prava: Ako se raskid vodi kao sporazumni, zaposleni gubi pravo na novčanu naknadu od Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) i pravo na otpremninu (koje bi imao npr. u slučaju proglašenja tehnološkog viška).

Neizvesnost: Poslodavac može “aktivirati” blanko otkaz u bilo kom trenutku, mimo stvarne volje zaposlenog.

Kako se mogu zaštititi, ako poslodavac aktivira prethodno potpisan otkaz?

Odgovor je: ako Vam poslodavac uruči otkaz na osnovu ranije potpisane blanko izjave, imate pravo da pokrenete sudski postupak, kod nadležnog osnovnog suda, radi poništaja takvog rešenja o prestanku radnog odnosa.

U sudskom postupku, zaposleni mora dokazati da je izjava potpisana blanko, bez prave volje za raskidom, što se često dokazuje (npr. činjenicom da je dokument potpisan istovremeno sa Ugovorom o radu ili pre početka rada, neispunjenim datumom, imenom ili drugim bitnim elementima koji su naknadno uneti). Ako sud utvrdi da je otkaz nezakonit (ništavan), zaposleni ima pravo da:

| Zahteva povratak na rad i isplatu zaostalih zarada (sa doprinosima)

| Traži posebnu novčanu naknadu umesto povratka na rad

Preporuka je da ne potpisujete izjavu/blanko otkaz pre ili prilikom zaključenja radnog odnosa, a ako je do toga došlo i radni odnos Vam je prestao na osnovu tog akta, takav otkaz je NEZAKONIT. Obratite se advokatu specijalizovanom za radno pravo radi pokretanja sudskog spora u zakonskom roku, kako biste zaštitili svoja prava.

Na poslu su saznali da imam HIV i mislim da mi se „sprema“ otkaz, kako mogu da se zaštitim?

Odgovor je: možete se zaštititi na osnovu zakona jer je diskriminacija na osnovu zdravstvenog stanja (uključujući HIV status) apsolutno zabranjena.

Ako mislite da ste meta diskriminacije i da vam poslodavac sprema otkaz zbog vašeg HIV statusa, nalazite se u izuzetno osetljivoj situaciji i možete se zaštititi od diskriminacije i eventualnog otkaza.

Možete se obratiti Povereniku za zaštitu ravnopravnosti, podnošenjem pritužbe¹⁵. Navedite da sumnjate na diskriminaciju zbog zdravstvenog stanja i da se “sprema teren” za otkaz. Obrazac i kontakti Poverenika za zaštitu ravnopravnosti su napisani u delu pitanja “Kome mogu da se žalim ako me zbog HIV infekcije diskriminišu i neće da me prime u dom?”.

Poverenik može zatražiti izjašnjenje poslodavca, što poslodavcu signalizira da je pod nadzorom i može ga uplašiti da nastavi sa nezakonitim radnjama.

Postupak kod Poverenika za zaštitu ravnopravnosti je besplatan, brži od sudskog i može doneti snažan pritisak na poslodavca da prekine diskriminaciju.

U slučaju da se odlučite za sudsku zaštitu, možete pokrenuti parnični postupak, podnošenjem tužbe za zaštitu od diskriminacije nadležnom višem sudu.

Teret dokazivanja u ovom postupku bi bio na tuženog, ako tužilac učini verovatnim da je do diskriminacije došlo.

U sudskim postupcima onaj ko tuži (tužilac) mora sve da dokaže. U slučajevima diskriminacije, pravilo je drugačije i olakšava se položaj žrtvi. Obaveza dokazivanja da do diskriminacije nije došlo je na poslodavcu, a ne na Vama.

Možete se obratiti organizacijama koje se bave pravima osoba koje žive sa HIV-om¹⁶ i/ili organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć u vezi sa diskriminacijom. One su najbolje upoznate sa specifičnim procedurama u ovakvim slučajevima.

Već 2 godine radim kod poslodavca na Ugovor o privremenim i povremenim poslovima, da li je to zakonito i da li imam radni staž za to vreme?

Odgovor je: nije zakonito, ali Vam se radni staž uračunava.

Često se zloupotrebljava Ugovor o privremenim i povremenim poslovima koji je namenjen za obavljanje poslova koji su privremeni, povremeni, kratkotrajni i ne spadaju u delatnost poslodavca (ili se obim posla naglo povećao).

Ugovor o privremenim i povremenim poslovima zaključuje se za obavljanje poslova koji ne mogu da traju duže od 120 radnih dana u kalendarskoj godini.

Iako niste formalno "zaposleni" (niste radnik, već ste lice angažovano van radnog odnosa), poslodavac je **obavezan da vam plaća doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje (PIO)** na ime naknade koju primате što znači da **vama teče staž osiguranja** koji se računa u ukupan penzijski staž i utiče na visinu Vaše buduće penzije.

Međutim, nemate staž osiguranja za slučaj nezaposlenosti, jer se taj doprinos po ovom ugovoru ne plaća, što znači da nakon prestanka sa radom nećete ostvariti novčanu nadoknadu od Nacionalne službe za zapošljavanje.

U svakom trenutku radnog odnosa ili nekog od angažmana van radnog odnosa, ako smatrate da su vaša radna prava prekršena možete se obratiti inspekciji rada, svi kontakti pojedinih kancelarija u zavisnosti od okruga u kojem živite, nalaze se na sajtu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja¹⁷.

15 <https://ravnopravnost.gov.rs/diskriminacija/prituzba-zbog-diskriminacije/>

16 <https://www.crvenalinija.org/>

17 <https://www.minrzs.gov.rs/sr/kontakt>

NASLEDNO PRAVO

NASLEDNO PRAVO

Nasleđuje se zaostavština.

Zaostavštinu čine sva nasleđivanju podobna prava koja su ostaviocu (preminuloj osobi) pripadala u trenutku smrti¹⁸.

Posle smrti ostavioca, zaostavštinu nasleđuju **zakonski naslednici** (ako ostavilac nije ostavio testament) ili **naslednici iz testamenta** (ako testament postoji).

Nasledno pravo je regulisano Zakonom o nasleđivanju¹⁹, kao osnovnim i najvažnijim zakonom za ovu oblast, ali i Zakonom o vanparničnom postupku²⁰, kojim je regulisana procedura, Zakonom o porezima na imovinu²¹, kao i Zakonom o javnom beležništvu²².

Postupak nasleđivanja počinje automatski smrću lica i završava se **ostavinskom raspravom** (pred sudom ili notarom) gde se formalno utvrđuju naslednici, zaostavština i donosi **rešenje o nasleđivanju**.

18 Član 1 stav 2, Zakon o nasleđivanju Republike Srbije

19 Zakon o nasleđivanju - ("Sl. glasnik RS", br. 46/95, 101/2003 - odluka USRS i 6/2015)

20 Zakon o vanparničnom postupku - ("Sl. glasnik RS", br. 25/82 i 48/88 i "Sl. glasnik RS", br. 46/95 - dr. zakon, 8/2005 - dr. zakon, 85/2012, 45/2013 - dr. zakon, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - dr. zakon i 14/2022)

21 Zakon o porezima na imovinu - ("Sl. glasnik RS", br. 26/2001, "Sl. list SRJ", br. 42/2002 - odluka SUS i "Sl. glasnik RS", br. 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 - odluka US, 47/2013, 68/2014 - dr. zakon, 95/2018, 99/2018 - odluka US, 86/2019, 144/2020, 118/2021, 138/2022, 92/2023 i 94/2024)

22 Zakon o javnom beležništvu - ("Sl. glasnik RS", br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - dr. zakon, 93/2014 - dr. zakon, 121/2014, 6/2015, 106/2015 i 94/2024)

Otac mi je nedavno preminuo i pozvan sam na ostavinsku raspravu, koji deo njegove zaostavštine će meni pripasti?

Odgovor je: koji deo će pripasti Vama, Vi se svakako nalazite u I naslednom redu, zavisi od toga koliko naslednika se pored Vas nalazi u prvom naslednom redu.

U slučaju da Vaš otac nije ostavio testament (zaveštanje) i time svojom voljom rasporedio svoju zaostavštinu, što ćete saznati na samoj ostavinskoj raspravi, onda se primenjuje zakonsko nasleđivanje (po principu naslednih redova).

Postoje 4 nasledna reda u naslednom pravu:

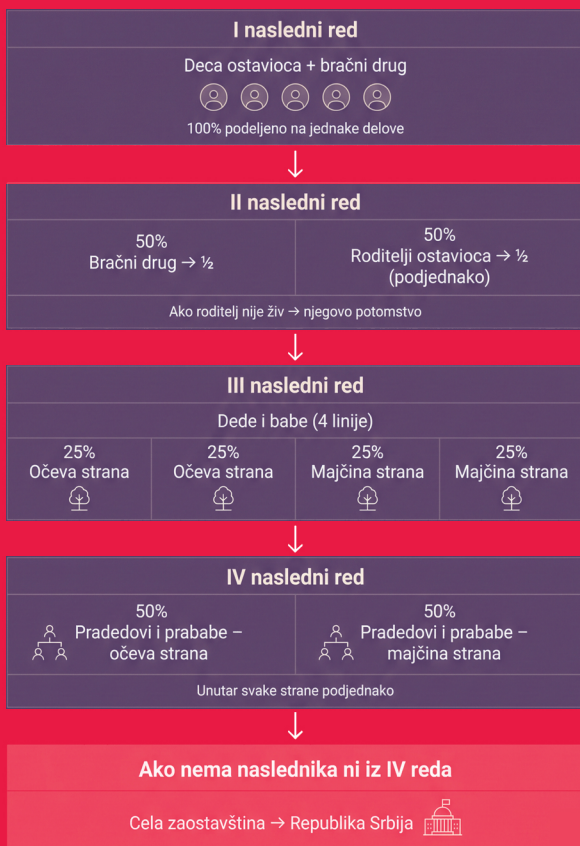
I nasledni red (ostaviočeva deca i njegov bračni drug) – nasleđuju zaostavštinu na jednake delove

II nasledni red (ostaviočev bračni drug i ostaviočevi roditelji i njihovo potomstvo) – polovinu nasleđuje bračni drug, a drugu polovinu ostaviočevi roditelji na jednake delove

III nasledni red (ostaviočevi dedovi i babe i njihovo potomstvo) - zaostavština se deli na četiri međusobno jednaka dela

IV nasledni red (ostaviočevi pradedovi i prababe) - ostaviočevi pradedovi i prababe sa očeve strane nasleđuju na jednake delove polovinu zaostavštine, a drugu polovinu na jednake delove nasleđuju ostaviočevi pradedovi i prababe sa majčine strane.

Ako ne postoji ni IV nasledni red, zaostavština pripada Republici Srbiji."

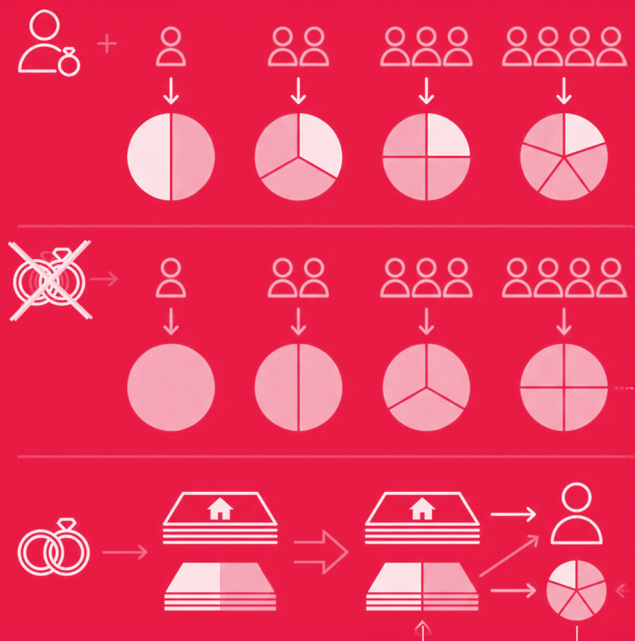

Ako je Vaš otac imao i bračnog druga (Vašu majku ili maćehu) i više dece, Vi i ostala deca (uključujući usvojenike i vanbračnu decu koja su izjednačena po pravima) nasleđujete na jednake delove zajedno sa bračnim drugom.

Primer: Ako ste Vi jedino dete, a otac je imao i bračnog druga, Vi i bračni drug nasleđujete po 1/2 (jednu polovinu) zaostavštine. Ako vas je dvoje dece i bračni drug, svako nasleđuje po 1/3 zaostavštine. Ako Vaš otac nije imao bračnog druga u trenutku smrti, celokupnu zaostavštinu nasleđuju deca na jednake delove. **Primer:** Ako ste Vi jedino dete, nasleđujete celu zaostavštinu (1/1). Ako vas je dvoje dece, nasleđujete po jednu polovinu (1/2) zaostavštine.

Ako je Vaš otac bio u braku, imovina koju je stekao tokom braka obično se prvo deli na posebnu imovinu (koju je uneo u brak ili nasledio/dobio na poklon) i zajedničku imovinu (bračna tekovina). Bračni drug obično dobija svoj deo zajedničke imovine (obično 1/2), a tek ostatak (zaostavština) se deli između naslednika (dece i žene sa kojom je Vaš otac bio u braku).

Sem imovine, nasleđuju se i dugovi ostavioca, s tim da naslednik odgovara za dugove samo do visine vrednosti svog naslednog dela.

Nakon ostavinske rasprave i prihvatanja nasljedstva koji su obavezni troškovi prenosa vlasništva?

Odgovor je: imaćete 3 vrste troškova.

Nakon pravnosnažnosti Rešenja o nasleđivanju (koje se donosi na ostavinskoj raspravi), obavezni troškovi prenosa vlasništva na naslednika obično uključuju tri glavne kategorije:

- 1. Porez na nasleđe²³** – zavisi od stepena srodstva naslednika sa ostaviocem. Ukoliko ste naslednik I naslednog reda oslobođeni ste od plaćanja poreza.
- 2. Troškovi ostavinskog postupka** (Javni beležnik / Sud) - ovo su troškovi za rad javnog beležnika (notara)²⁴ koji je vodio ostavinsku raspravu, ili sudske takse²⁵ ako je sud vodio postupak.
- 3. Takse i upis u Katastar nepokretnosti²⁶** - ovo je trošak koji se plaća da bi se izvršio upis novog vlasnika (naslednika) u javne knjige (Katastar), a to su: Republička administrativna taksa i Taksa za promenu imaoca prava na nepokretnosti (upis). Ukupni iznosi zavise od vrste i broja promena koje se upisuju.

Budući da se zahtevi za upis u Katastar podnose elektronski, moraćete da platite uslugu advokata ili geodetske organizacije za podnošenje zahteva, čija tarifa nije fiksno propisana za ove radnje, ali predstavlja dodatni izdatak. Spisak advokata i geodetskih organizacija, koji mogu podneti zahtev za upis Katastru, možete naći na ovom linku:

<https://info-centar.rgz.gov.rs/podnosenje-zahteva/profesionalni-korisnici>

²³ Zakon o porezima na imovinu - ("Sl. glasnik RS", br. 26/2001, "Sl. list SRJ", br. 42/2002 - odluka SUS i "Sl. glasnik RS", br. 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 - odluka US, 47/2013, 68/2014 - dr. zakon, 95/2018, 99/2018 - odluka US, 86/2019, 144/2020, 118/2021, 138/2022, 92/2023 i 94/2024)

²⁴ Javnobeležnička tarifa - ("Sl. glasnik RS", br. 91/2014, 103/2014, 138/2014, 12/2016, 17/2017, 67/2017, 98/2017, 14/2019, 49/2019, 17/2020, 91/2020, 36/2021 i 59/2025)

²⁵ Zakon o sudskim taksama - ("Sl. glasnik RS", br. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 - dr. zakon, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008 - dr. zakon, 31/2009, 101/2011, 93/2012, 93/2014, 106/2015 i 95/2018)

²⁶ Preciznije informacije o ovom trošku, možete pronaći na sledećem linku:
<https://geodetskibiro.rs/korisne-informacije/dokumentacija-i-takse-potrebne-za-upis-u-katastar-nepokretnosti/>

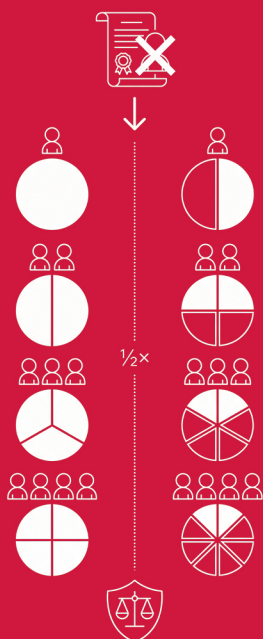
U slučaju da je otac ostavio testament i mene isključio iz nasledstva, da li imam prava na neki deo njegove zaostavštine?

Odgovor je: imate.

Ako Vas je otac isključio iz nasledstva putem testamenta, Vi i dalje imate pravo na nužni deo zaostavštine, pod uslovom da za Vaše isključenje ne postoje zakonom predviđeni razlozi²⁷ (npr. ako ste se uvredljivo ili grubo odnosili prema ocu).

Nužni deo potomaka (dece) iznosi polovinu ($1/2$) dela koji bi Vam inače pripao po zakonu (zakonski deo).

Primer: Ako ste Vi jedino dete, da je došlo do zakonskog nasleđivanja Vi biste nasledili celu zaostavštinu ($1/1$), ali ako ste isključeni kao naslednik testamentom, Vaše pravo na nužni deo iznosi polovina od toga, znači $1/2$ zaostavštine. Ako vas je dvoje dece, nasledili biste po $1/2$ zaostavštine, ali Vaš nužni deo iznosi $1/4$ zaostavštine.

Nužni naslednici su zakonski naslednici kojima, bez obzira na volju ostavioca izraženu u testamentu, pripada zakonom zagarantovani deo zaostavštine – nužni deo.

Nužni naslednik može biti samo onaj ko je po zakonskom redu nasleđivanja pozvan na nasleđe²⁸.

Da li me otac može isključiti i kao nužnog naslednika zbog činjenice da sam HIV pozitivan?

Odgovor je: Vaš HIV status kao i seksualna opredeljenost, nije zakonski osnov za isključenje iz nasledstva u Republici Srbiji.

Isključenje iz nasledstva nužnog naslednika (a Vi kao sin to jeste) moguće je samo pod strogo definisanim uslovima propisanim Zakonom o nasleđivanju.

„Zaveštalac može isključiti iz nasleđa nužnog naslednika koji se povredom neke zakonske ili moralne obaveze teže ogrešio o njega (ako se uvredljivo ili grubo odnosio prema zaveštaocu, ako je umišljajno učinio krivično delo prema zaveštaocu, njegovom detetu, usvojeniku, bračnom drugu ili roditelju, ako se odao neradu i nepoštenom životu).“²⁹.

Isključenje mora biti izraženo u testamentu na nesumnjiv način, po mogućnosti sa navođenjem osnova za isključenje.

Ako se suočite sa testamentom koji Vas isključuje, obavezno na ostavinskoj raspravi izjavite da ne priznajete isključenje i da tražite svoj nužni deo.

27 Član 61 – Zakon o nasleđivanju RS

28 Član 39, stav 3 – Zakon o nasleđivanju RS

29 Član 61, stav 1. – Zakon o nasleđivanju RS

Dugo živim u vanbračnoj istopolnoj zajednici sa svojim partnerom, da li nakon smrti partnera mogu naslediti njegovu penziju?

Odgovor je: ne.

Nažalost, istopolna zajednica se po postojećim zakonima ne smatra vanbračnom zajednicom u pravnom smislu, tako da trenutno nemate direktno zakonsko pravo na porodičnu penziju po osnovu partnerstva.

Pravo na porodičnu penziju regulisano je Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju ³⁰ u vezi sa Porodičnim zakonom ³¹.

Dugo živim u vanbračnoj istopolnoj zajednici sa svojim partnerom, da li nakon smrti partnera mogu naslediti njegovu kuću?

Odgovor je: ne.

Nažalost, istopolna zajednica se po postojećim zakonima ne smatra vanbračnom zajednicom u pravnom smislu, tako da trenutno nemate direktno zakonsko pravo na nasleđivanje. Takođe, Zakon o nasleđivanju u Srbiji ne prepoznaje istopolnog vanbračnog partnera kao zakonskog naslednika.

Jedini siguran način da nasledite kuću (ili njen deo) jeste da je Vaš partner ostavio pravno valjan testament u Vašu korist, samo se i ovde mora voditi računa o namirenju nužnih naslednika.

Testament (zaveštanje) je jednostrana, lična i uvek opoziva izjava volje za to sposobnog lica (zaveštaoca) kojom ono raspoređuje svoju imovinu za slučaj smrti, u zakonom određenom obliku³².

30 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, („Sl. glasnik RS“, br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022, 138/2022, 76/2023 i 94/2024)

31 Porodični zakon, („Sl. glasnik RS“, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015)

32 Član 78, Zakon o nasleđivanju Republike Srbije

33 Član 179, Zakon o nasleđivanju Republike Srbije

Da li postoji neki Ugovor o nasleđivanju koji možemo partner i ja zaključiti za života?

Odgovor je: ne.

Ugovor o nasleđivanju je nedopustiv u pozitivnom pravu Republike Srbije. Dopušteni ugovori u naslednom pravu su: Ugovor o ustupanju i raspodeli imovine za života i Ugovor o doživotnom izdržavanju

„Ništav je ugovor kojim neko svoju imovinu ili njen deo ostavlja u nasleđe svom saugovoraču ili nekom trećem.“³³ Ništav ugovor = ne proizvodi pravno dejstvo od trenutka zaključenja

Kako Ugovor o ustupanju i raspodeli imovine za života nije prihvatljiv u Vašem slučaju jer ga mogu zaključiti samo predak (roditelj, deda, baba) i njegovi potomci (deca, unuci) uz saglasnost svih ustupiočevih potomaka, koji bi po zakonu bili pozvani na nasleđe.

Kako mogu nakon svoje smrti ostaviti kuću mom partneru?

Odgovor je: u vezi Vašeg pitanja i pravnog statusa istopolne zajednice u Srbiji, Ugovor o doživotnom izdržavanju je daleko najpouzdaniji način da obezbedite jedno drugog.

Ugovor o doživotnom izdržavanju osigurava prenos imovine i pruža najveću zaštitu od zahteva zakonskih, a posebno nužnih, naslednika.

Ugovor o doživotnom izdržavanju je sporazum kojim se davalac obavezuje da brine i izdržava primaoca do njegove smrti, za šta zauzvrat, tek nakon smrti primaoca, stiče vlasništvo nad njegovom imovinom. Ovaj ugovor je strogo formalan i njime prenesena imovina ne ulazi u zaostavštinu, čime se zaobilazi redovno zakonsko nasleđivanje.

S obzirom na složenost primene naslednog prava i nepostojanja zakonskih rešenja za istopolne zajednice, ukoliko imate potrebe da pronađete pravno rešenje i zaštitite jedan drugog preporuka je da se obratite advokatu.

PSIHOLOŠKA, SOCIJALNA I PRAVNA PODRŠKA OSOBAMA KOJE ŽIVE SA HIV-OM

Osim poznavanja svojih prava i načina njihove zaštite, osobama koje žive sa HIV-om često je potrebna i psihološka, socijalna i pravna podrška. Takva podrška pomaže u lakšem prihvatanju dijagnoze, smanjenju osećaja izolacije i jačanju samopouzdanja u svakodnevnom životu, kao i u ostvarivanju prava u sistemu zdravstvene i socijalne zaštite.

Udruženje Crvena linija pruža različite oblike besplatne podrške osobama koje žive sa HIV-om:

- **individualno parnjačko savetovanje** (razgovor sa osobom koja takođe živi sa HIV-om i koja pruža podršku zasnovanu na ličnom iskustvu i razumevanju),
- **individualno i grupno psihološko savetovanje,**
- **pravno savetovanje** u vezi sa ostvarivanjem prava i zaštitom od diskriminacije.

Sve usluge se realizuju u poverljivoj i podržavajućoj atmosferi, uz puno poštovanje privatnosti i ličnih potreba svake osobe. Za više informacija o dostupnim vidovima podrške, terminima i zakazivanju, možete se obratiti timu udruženja Crvena linija putem sajta

www.crvenalinija.org ili na mejl nscrvenalinija@gmail.com

VAŽNI IZVORI INFORMACIJA

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je 2018. godine i u članu 4. navedene su sve situacije u kojima možemo koristiti besplatnu pravnu pomoć. Osobe koje žive sa HIV infekcijom kao i svi ostali građani Srbije imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć ukoliko: koriste novčanu socijalnu pomoć i/ili su u Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći prepoznati kao ugrožena grupa (navedeno je 13 grupa: deca, psihijatrijski pacijenti, osobe lišene poslovne sposobnosti, žrtve nasilja, osobe sa invaliditetom, osobama koji su bez svoje saglasnosti smeštene u ustanovu socijalne zaštite, osobi u postupku prinudnog iseljenja...).

Ceo registar pružalaca besplatne pravne pomoći i registar pružalaca besplatne pravne podrške nalaze se na sajtu: <https://www.mpravde.gov.rs>

Svi zakonski akti su javna svojina građana i mogu se videti na sajtu Pravno informacionog sistema Republike Srbije: na kome treba odabrati naslov „Registar i tekstovi važećih propisa i drugih akata“: <https://pravno-informacioni-sistem.rs>

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM, na adresi Kneza Miloša 4, 11103 Beograd je na svom sajtu www.otvorenavratapravosudja.rs mnoge vodiče koji pomažu građanima da se lakše informišu o temama koje se tiču pravosuđa.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja <https://www.minrzs.gov.rs> u opciji Registri ima spisak socijalnih usluga koje poseduju licencu.

Sajt o Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti: <https://www.poverenik.rs/sr/>

Sajt o Povereniku za ravnopravnost je na adresi: <https://ravnopravnost.gov.rs>

Sajt na kome se nalazi lista kontakata svih ombudsmana je na adresi: <https://ombudsmanisrbije.rs/kontakt/>

Sajt Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje je na adresi: <https://www.rfzo.rs/>

DOKUMENTI UZ VODIČ KOJI SU POSTAVLJENI NA SAJTU CRVENE LINIJE:

1. Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 42/2013, 89/2018, 73/2019
2. Pravilnik o organizaciji, normativima i standardima rada centra za socijalni rad objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 59/2008, 39/2011, 1/2012, 51/2019, 83/2022 i 10/2025
3. Spisak dokumentacije potrebne za novčanu socijalnu pomoć
4. Zakon o zabrani diskriminacije objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 22/2009 i 52/2021
5. Obrazac pritužbe - Poverenik za ravnopravnost
6. Zakon o zaštitniku građana objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 105/21
7. Obrazac pritužbe – Zaštitnik građana – Ombudsman
8. Preporuka mera za ostvarivanje ravnopravnosti Poverenika za zaštitu ravnopravnosti
9. Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 15/16, 68/20 i 136/20
10. Zakon o zdravstvenoj zaštiti objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 25/19, 92/23 i 29/25
11. Pravilnik o prijavljivanju zaraznih bolesti i posebnih zdravstvenih pitanja objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 44/17 i 58/18
12. Zakon o pravima pacijenata objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 45/13, 25/19
13. Pravilnik o načinu postupanja po prigovoru, obrascu i sadržaju zapisnika i izveštaja savetnika za zaštitu prava pacijenata objavljen je u Službenom glasniku RS broj: 71/13 i 40/14
14. Obrazac PZ – potvrda koja treba biti popunjena kada zdravstvena usluga ne može da se pruži u roku od 30 dana
15. Obrazac REF – zahtev za refundaciju troškova pruženih zdravstvenih usluga

AUTORI:

Marija Ristić Milovanović

Željko Antić